

از سلسله نشرات مسایل در رساله

اختتام معافیت وتامین عدالت

خلاصه اجراییه

نویسنده: راما مانی
دسامبر 2003

Afghanistan Research and Evaluation Unit

2003 ادار □ تحقيق و ارزياي افغانستان (AREU) . تمام حقوق محفوظ است.

اين رساله توسط مشاورين مستقل كه قبلاً در ارزياي چنين فعاليت هاى زيبخل نبوده اند، آماده گرديده است. نظرياتي كه درين گزارش ابراز گرديده اند، الزاماً نظريات ادار □ تحقيق و ارزياي افغانستان را منعكس نمى سازد.

در مورد ادار □ تحقیق و ارزیابی افغانستان (AREU)

ادار □ تحقیق و ارزیابی افغانستان یک موسسه □ مستقل تحقیقاتی بوده که تحقیق و تحلیل با کیفیت و قابل تعمیل را پیشبرده و تسهیل مینماید، تا پالیسی سازان را در جریان قرار داده، عملکرد را بهبود بخشیده و نقش پروگرام های بشری و انکشافی را در افغانستان افزایش بخشد. این موسسه توسط جمیع موسسات امدادی که در افغانستان کار مینمایند، ایجاد گردیده و دارای یک هیئت مدیره که از کمک دهندگان، موسسات مربوط ملل متحد و سازمان های غیر حکومتی نمایندگی مینماید میباشد.

اداره پژوهش و ارزیابی افغانستان نقش فعال و ارزنده را در ترویج فرهنگ تحقیق و فراگیری، ذریعه تقویه استعداد تحلیلی و ایجاد فضای مناسب جهت تحلیل و بررسی، توسط بحث و گفتگو و مناظره ایفا مینماید.

یکی از اهداف بنیادی ادار □ تحقیق و ارزیابی افغانستان اعتقاد بدین باور است که کار آن باید تغییری در زندگی افغانها بمیان آورد. ادار □ تحقیق و ارزیابی افغانستان یگانه مرکز تحقیق بشری و انکشافی مستقر در افغانستان است. این فرصت نادر به این موسسه مجال میدهد تا تحقیقات پر ارزش را انجام داده و این امر را متیقن سازد که نتایج آن در پروسه □ تغییراتی که در عمل پیاده میگردند، مورد استفاده قرار گیرد. این مطالعات توسط دفتر کمک های بشری کمیسیون اروپائی و حکومت سوئیس و سوئیدن تمویل گردیده است. باید متذکر شد که تامین مالی مطلب فوق توسط دول سوئیدن، سوئیس و اداره UNAMA صورت پذیرفته است.

فراموشی سپرده شد. ضمناً هیچگونه ذکری از پیامد ها و نتایج جنگ

بر میلیون ها افغان که قربانی سالها درگیری های خشونت بار بودند بعمل نیامد، زیرا چنین تصور میشد که هرگونه تذکری از این اعمال ممکن موجب خشم آنتعداد از رهبران گردد که همکاری آنها در تطبیق مواد توافقات بن حیاتی پنداشته میشد. در عوض توافق نامه طی ده روز بشکل شتاب زده تنظیم شد و تسلط جنگ سالاران در کشور جنبه قانونی یافت. بدون اینکه هیچگونه تعهد پیرامون اجرای عدالت در کشور صورت گیرد.

در جریان لویه جرگه اضطراری در جون سال 2002 بار دیگر در این مورد غفلت صورت گرفت که این خود میتواند منشا اکثر تشنجات در عرصه سیاسی کشور تلقی گردد. در حالیکه اکثر جنگ سالاران نتوانستند آرای کافی بدست بیاورند، عده بیشتری از طریق تظلم و تهدید موفق به کسب آرا جهت ورود به لویه جرگه گردیدند. ضمناً حضور تعداد از فرماندهان با محافظین مسلح خویش سبب ایجاد فضای ترس و عدم اعتماد گردیده بود اشتراک تعداد از والیان و فرماندهان نظامی به حیث مهمان در لویه جرگه مشروعیت تمام پروسه را تحت سوال قرار داد.

نهایتاً انتخاب رئیس جمهور توسط نماینده گان لویه جرگه در حالیکه تمام اعضای کابینه بدون مشوره نماینده گان انتخاب و تحمیل شدند میتواند عامل اکثر نابسامانی های فعلی در کشور قلمداد گردد.

موضوع حفظ توازن:

هدف اساسی مضمون ذیل توضیح پروسه تامین صلح در کشور میباشد. پروسه سیاسی تامین صلح در افغانستان بنابر اعلان معافیت از مجازات بی ثبات بوده و این موضوعی است که هم در کنفرانس بن و هم

خلاصه اجراییه

در دسامبر 2001 امضا کننده گان توافق نامه بن متعهد شدند که "مصمم اند تا به درگیری های تراژیک در کشور خاتمه بخشیده و در راستای تامین صلح و ثبات، احیای وحدت ملی و احترام به حقوق بشر سعی بلیغ نمایند"¹ به تعقیب کنفرانس بن، کنفرانس دیگری در توکیو به اشتراک کشور های کمک دهنده جهت کمک به اجرای مواد بن تدویر یافت که نمایانگر تعهد دراز مدت حامیان بین المللی افغانستان برای کمک به احیای مجدد این کشور میباشد.

اما بعد از سپری شدن مدت دو سال چنین معلوم میشود که بسیاری از این وعده های جامعه عمل نپوشیده اند. امروز، حقوق بشر به شکل وسیعی نقض میگردد. گروه بندی های قومی و سیاسی هنوز مانع عمده در راستای تامین صلح و آشتی ملی بشمار میروند، بی امنیتی بیداد میکند و درگیری ها در نواحی جنوب، جنوب شرق و شمال ادامه دارد.

فرصت های از دست رفته در بن و لویه جرگه اضطراری

از سپتامبر 2001 الی جون 2002 تصامیم توسط مراجع تصمیم گیرنده ملی و بین المللی اتخاذ گردید که تاثیرات متعدد در پروسه سیاسی افغانستان در دراز مدت دارا میباشد.

قرار توافق نامه بن در دسامبر 2001 نماینده گان احزاب مختلف حاضر در صحنه سیاسی کشور در ترکیب اداره موقت سهم گرفته و نقش آنها در ارتکاب جنایات جنگی و نقض حقوق بشر در طی جنگ طولانی داخلی به

¹ بخش از توافقات مقدماتی در بن الی تاسیس مجدد موسسات دولتی دایمی، 5 دسامبر 2001، مقدمه

تاخیر زیاد در ماه اکتبر آغاز گردید اما هیچگونه راهکار و طرح را برای خلع سلاح عمومی در آینده نزدیک در بر نداشته و صرفاً به تطبیق پروژه های ابتدائی در این عرصه محدود میباشد. ضمناً مسئله اشتغال جنگجویان و ادغام آنها به زنده گی ملکی که عامل عمده در تامین صلح پایدار شمرده میشود نیز در نظر گرفته نشده است. نزد افغانها تفنگ یگانه عامل بی قانونی، رعب و بی امنیتی بشمار رفته که عامل عمده آن مصنوئیت تفنگ سالاران از کیفر و بازخواست تلقی میگردد.

پیامد های معافیت:

نادیده انگاشتن مسئله معافیت هم در کنفرانس بن و هم در لویه جرگه اضطراری پیامد های متعدد را در جریان پروسه صلح و اصلاحات سیاسی قبال داشته که ذیلاً تذکر یافته است.

عدم موجودیت امنیت:

معافیت تفنگ سالاران از کیفر و بازخواست مهمترین عامل بن امنیتی در کشور تلقی میگردد.

اکثر فرماندهان اتحاد شمال (جبهه متحد)، که جزو اداره فعلی اند، صرفاً به منافع گروهی، قومی و اقتصادی خویش می اندیشند. این در حالیست که بنا بر محدودیت های موجود در تطبیق برنامه DDR دولت قادر نیست تا امکانات امنیتی و معیشتی مردم را بهبود بخشد. لذا این خود میتواند عامل عمده بن امنیتی در کشور تلقی گردد.

تخلفات از حقوق بشر نادیده گرفته میشود:

معافیت از کیفر باعث شده تا اکثر واقعات نقض حقوق بشر مورد توجه قرار نگیرد. زیرا چنین تصور میشود که در صورت پیگیری این قضایا عاملین آن (که اکثراً جزو اداره فعلی اند) از حمایت اداره فعلی خود

در لویه جرگه اضطراری از آن غفلت صورت گرفت.

در گام نخست جهت تامین ثبات و امنیت در کشور، سیاست های فعلی باید مورد بازنگری قرار گرفته و پروسه صلح بر باید بر اساس حسابدگی و مسئولیت پذیری بنا گردد نه معافیت و حفظ توازن.

سیاست تامین صلح اساساً بر مبنای حفظ توازن "منفی" یعنی جلوگیری از بروز مناقشات و درگیری ها ذریعه تامین آتش بس و یا میانجیگری بنا یافته است، ضمناً با در نظر داشت موضوع فوق تحقق صلح پایدار "مثبت" تغییرات بنیادی و سیستماتیک امکان پذیر میباشد. لذا جهت تامین صلح پایدار باید هردو استراتژی فوق حتی الامکان در نظر گرفته شده و توأم با یکدیگر در عمل پیاده شوند. اما در افغانستان ارتباط میان این دو استراتژی در نظر گرفته نشده و صرفاً بر موضوع معافیت و گذشت به عنوان یگانه راه حفظ ثبات تاکید صورت میگردد. که این خود میتواند به بهای تامین عدالت و مسئولیت پذیری در کشور تمام گردد.

در توافق نامه بن و همچنان لویه جرگه اضطراری بیشتر بر حفظ ثبات و تامین صلح "منفی" تاکید بعمل آمد زیرا هم در بن و هم در لویه جرگه اضطراری توجه بیشتر بر ختم درگیری میان احزاب، ولو بشکل موقتی، و حفظ توازن متمرکز بود تا تامین صلح پایدار.

نقطه اساسی و کلیدی برای حفظ توازن میان هردو استراتژی "مثبت" و "منفی" همانا پروسه DDR یا خلع سلاح، انحلال تشکیلات و تجهیزات نظامی و استقرار مجدد میباشد.

در افغانستان با وجودیکه دو سال از ختم درگیری ها میگذرد هیچگونه برنامه احتمالی هم جهت جمع آوری اسلحه غیر قانونی طرح نگردیده است. اگر چه برنامه (ANBD) یا "پروگرام آغاز جدید برای افغانستان" بعد از

عوامل عمده عدم تطبیق حکومت قانون در کشور تلقی می‌گردد.

تامین حاکمیت قانون:

یکی از اثرات معافیت عمومی ظاهراً تامین حکومت قانون است. صاحب نظران ملی و بین المللی با اولویت قرار دادن به امنیت و اصلاحات امنیتی، حاکمیت قانون و ریفورم های را که باید در این مورد انجام گیرد به حیث مسئله فرعی در نظر گرفته اند. کشور های تمویل کننده نیز جهت تامین ارتباط استراتژیک کاری خویش از این اصل پیروی مینمایند. در نتیجه اهداف و اصول حاکمیت قانون تحت الشعاع مسائل امنیتی قرار می‌گیرد.

از جانب دیگر اولویت دادن به امنیت نظر به حاکمیت قانون دید گاه جامعه بین المللی را منعکس مینماید نه دید گاه اکثریت مردم افغانستان را. برخورد نه چندان جدی با مسئله حاکمیت قانون به حیث وسیله جهت تامین امنیت خطر آنرا در پی دارد که عدالت و حاکمیت قانون تحت الشعاع مسائل امنیتی قرار گیرد. و این به این معنی است که پلیس و ارگان های امنیتی کشور بیشتر مسئول تامین نظم باشند تا حفظ جان مردم. تا زمانیکه محاکم و مراجع عدلی کشور فعالیت های خویش را مطابق به (حد اقل) استانداردهای بین المللی و اصول قانونی تنظیم نمایند، خطر سیاسی شدن مسئله حاکمیت قانون منتفی نمیشود.

یاسخگویی به تخلفات گذشته افغانستان:

طوریکه دیده میشود نگرش ملی و بین المللی پیرامون واقعات و تخلفات گذشته افغانستان همواره محتاطانه و محدود بوده است. شاید علت آن در راستای سیاست ظاهراً عاقلانه "زمان مناسب فرا نرسیده است" توجیه کرد. در سطح ملی، کمیسیون مستقل حقوق بشر

داری ورزیده و پروسه صلح به مخاطره مواجهه گردد. البته نادیده گرفتن چنین واقعات به این معنی است که پیگیری واقعات نقض حقوق بشر تهدید برای امنیت و ثبات تلقی می‌گردد تا عامل برای پایان بخشیدن به بی امنیتی.

با وجود تخلفات رو به افزایش از حقوق بشر در کشور طی دو سال گذشته عملاً فعالیت کمی جهت نظارت و بررسی این تخطی ها توسط UNAMA و کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان صورت پذیرفته است.

تاخیر در تطبیق اصلاحات در سکتور امنیتی:

سه وظیفه اساسی در تطبیق اصلاحات امنیتی یعنی خلع سلاح، انحلال تجهیزات نظامی محلی و استقرار مجدد بنابر تصامیم اتخاذ شده در بن و لویه جرگه اضطراری با چالش های جدی مواجهه میباشند. هر سه وظیفه فوق بار ها بنابر رقابت های فرماندهان محلی جهت کنترل مراکز پلیس، تسلط بر افراد مسلح خویش و خودداری آنها از خلع سلاح، به تعویق افتاده است. وزارت دفاع خود مهمترین مانع در تطبیق برنامه DDR و تشکیل اردوی ملی بشمار می‌رود.

نقض حاکمیت قانون:

فعالیت های کمیسیون اطلاعات قضائی که قرار توافقات بن ایجاد گردیده است بنابر دو مورد از پیامد های تصامیم بن و لویه جرگه اضطراری نتوانست به شکل درست تطبیق گردد.

اولاً اینکه با سقوط طالبان فرماندهان وابسته به اتحاد شمال بر مناطق مختلف کشور مسلط گردیده و محاکم مربوطه خویش را ایجاد نمودند. از جانب دیگر فساد رو به افزایش و وابسته گی قضات به فرماندهان محلی باعث سکتگی در تطبیق احکام قانون گردیده است. با انتخاب قضات غیر مسلکی توسط وی، از

به اساس پالیسی موجود به هر نظر به دیده احترام نگریسته خواهد شد. لهذا بعید به نظر میرسد که صرفا یک میکانیزم واحد بتواند به تمام این اختلاف نظر ها پاسخگو باشد. در صورتیکه پروسه مشاورت ملی به منظور اتخاذ تصمیم نهائی روی دست گرفته شود در طی آن نباید صرفا به میکانیزم در نتیجه رای گیری در اولویت قرار میگیرد اکتفا شود بلکه باید در طی یک پروسه همه جانبه فرصت های مناسب فراهم شود تا در طی آن مردم نظریات و احساسات خویش را آزادانه بیان نمایند.

به اساس نظر خواهی که مقدم به شورای مشاورتی در رابطه به نحوه برخورد با متخلفین در بین مردم صورت گرفته است سه گروه نظریات مختلف متمایز شده است:

- گروه اول معتقد اند که باید گذشته فراموش شده و به آینده فکر شود. همچنان این گروه معتقد اند که اکثر متخلفین توسط تاریخ مجازات شده اند. به گونه مثال بعضی از آنها متحمل شکست شده اند و بعضی دیگر کرسی های خویش را از دست داده اند.
- گروه دوم معتقد اند که مجرمین باید مجازات شوند مگر علاوه میکنند که احضار آنها به محضر عدالت در شرایط فعلی ناممکن میباشد. زیرا اکثر متخلفین امروز صاحبان تفنگ و قدرت سیاسی اند.
- و گروه سوم کسان اند که بخاطر مجازات مجرمین دو نقطه کلیدی را ارائه میکنند.

1. جنایات و تخلفات که در جریان جنگ صورت گرفته است نه تنها محدود به پامال کردن قوانین ملی و بین المللی است بلکه ارزش های اسلامی و عنعنات حاکم بر

افغانستان واحد انتقالی عدلی را مطابق توافقات بن بنیان گذاشت. اولویت های اساسی این واحد عبارت اند از:

1. ثبت تخلفات از حقوق بشر
2. مشاوره مباحثه با مردم در سطح کشور جهت طرح میکانیزم مناسب برای بررسی واقعات گذشته

اما واحد انتقالی عدلی بنابر بعضی دلایل خاص چون عدم موجودیت امنیت و تقارن فعالیت های آن با پروسه لویه جرگه قانون اساسی نتوانست مطابق چوکات زمانی تعیین شده فعالیت نماید.

در سطح بین المللی طرح پیشنهادی گزارشگر غیر رسمی سازمان ملل در امور قضائی پیرامون ایجاد کمیسیون بررسی اعدام های خودسرانه بنابر مخالفت تعداد از اعضای سازمان ملل بخصوص ایالات متحده امریکا عملی نگردید. در نتیجه صرف قطع نامه نه چندان موثر پذیرفته شد. باید متذکر شد که این تجربه تاسف آوری برای جامعه حقوق بشر افغانستان در زمانیکه تخطی از حقوق بشر پیهم رو به افزایش است میباشد.

نحوه برخورد با متخلفین:

یکی از موانع عمده در مسیر احضار مجرمین به داد گاه های عدالت اینست که موضوع متذکره در افکار عامه شکل یک تابو را اختیار کرده است. لهذا خیلی لازمی به نظر میرسد تا در قدم نخست آنرا در اجندا عام قرار بدهیم. جهت حصول هدف متذکره نباید صرفا به بحث و مناظره علمی و سیاسی اکتفا شود بلکه باید موضوع از طریق رسانه های گروهی، اخبار و مطبوعات مستقل به آگاهی عامه رسانده شود. پخش موضوع در سطح عام و مباحثات آزاد عمومی موضوع را از حالت تابو بودن بیرون کرده و ترس و واهمه موجود را کاهش خواهد داد. مردم افغانستان نظریات مختلف پیرامون موضوع اظهار نموده اند.

سفارش اول: اختتام بخشیدن به معافیت

- ختم معافیت توام با خلع سلاح عمومی. توسعه سرتاسری پروگرام خلع سلاح صرف با حمایت همه جانبه مالی از جانب تمویل کننده گان بین المللی امکان پذیر میباشد. برنامه متذکره باید اقدامات لازم را جهت استقرار مجدد و تامین معاش برای آنانیکه اسلحه را تسلیم مینمایند در بر گیرد.
- برگزاری مجالس سمبولیک انهدام اسلحه به منظور آگاهی عامه از پروسه امحا اسلحه از جامعه
- صدور فرمان مبنی بر ممنوعیت حمل اسلحه علی الخصوص در هنگام پروسه ثبت، راجستر و برگزاری انتخابات

مشخص ساختن طرفداران اعطای معافیت:

- توسعه نیرو های کمک به امنیت بین المللی یا ISAF به منظور حفظ صلح: گسترش واقعی و مناسب نیرو های کمک به امنیت بین المللی یا ISAF همگام با فراهم کردن شرایط بهتر امنیتی، و تطبیق قطع نامه مورخ 2003/10/15 شورای امنیت ملل متحد.
- استفاده از محکمه جنائی بین المللی: در صورتیکه موارد فوق در محکومیت فرماندهان مثر واقع نگردد، لذا توسل به محکمه جنائی بین المللی میتواند انتخاب درستی باشد زیرا افغانستان یکی از امضا کننده گان معاهده روم میباشد.
- محاکمه مطابق به سیستم قضائی جهانی در کشور سوم: محاکمه مجرمین جنگی در کشور سوم مخصوصا کانادا یا بریتانیا. البته بریتانیا و کانادا تشویق شوند با

جامعه افغانی را نیز نقض کرده است.

2. در صورت که متخلفین مجازات نشوند عملکرد های ایشان در آینده نیز تکرار خواهد شد. و سکل معافیت و عدم امنیت مکررا ادامه خواهد یافت.

تاکید اکثر افغانها برکشانده مجرمین به محضر عدالت صرفا به گذشته منحصر نمی شود بلکه قرار که ایشان ابراز میدارند آنها نسبت به گذشته از اوضاع موجود و تخلفات و قانون شکنی های که در تحت پوشش معافیت صورت میگردد بیشتر متاثر شده اند. و از جهت وضعیت موجود و آینده خیلی نگران اند و میگویند که متخلفین دوران جنگ در حال حاضر عاملین بی امنیتی بوده و برای آینده افغانستان بزرگترین منبع تهدید اند.

سفارش ها:

اصولا سفارش ها بدو بخش تقسیم شده اند. بخش اول شامل نحوه برخورد باچالش های آنی ناشی از لغو معافیت میباشد. این بخش باید اولاً اسباب آن مشخص و طرفداران اعطای معافیت باز داشته شوند. در بخش دوم باید تفصیلات دقیق در رابطه با جریانات گذشته تنظیم و تدابیر مقدماتی همراه با برنامه کاری ترتیب گردد. برای افغانها خیلی دشوار است تا بدون حمایت همه جانبه بین المللی قادر به اجرای این توصیه ها و پیشنهادات باشند. قرار نظر خواهی های که صورت گرفته است اکثر افغان ها اظهار امیدواری کرده اند که جامعه بین المللی در قبال تعهدات که دو سال قبل ارائه شده است پایدار باقی بمانند.

صلح کامل دست یابد. البته تعیین کمیسیون های حقیقت یابی میتواند هم مفید باشد و هم مضر²* اما تعیین کمیسیون حقیقت یابی بدون پشتیبانی نیرومند سیاسی و منابع مالی نمیتواند در راستای تامین صلح و عدالت مفید تمام گردد.

- مسئله محاکمه متخلفین: در صورت محاکمه متخلفین، تحقیقات باید با همکاری محکمه جنائی بین المللی صورت بگیرد. ضمناً چنانکه در سیرالئون تجربه گردید در صورتیکه هیئت داورى متشکل از قضات کشور های مختلف باشند میتوان نتایج موثر تری را انتظار داشت.
- بررسی سو استفاده های مالی در جریان جنگ: بنابر تاثیرات مهم سو استفاده های مالی در وضعیت امنیتی کشور، باید میکانیسم همه جانبه و نیرومند جهت بررسی این نوع سو استفاده ها طرح گردد. البته در طرح و تطبیق این میکانیسم همکاری میان ارگانهای مختلف چون وزارت مالیه، وزارت عدلیه، کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، کشورهای تمویل کننده، کشورهای همسایه و موسسات مالی ضروری میباشد.
- تامین عدالت ذریعه توضیح بی عدالتی ها و عوامل جنگ: توجه جامعه بین المللی و کشورهای کمک دهنده همراه با همکاران محلی آنها به رشد اقتصاد، ضرورت به تشریح

اصول قضائی بین المللی را تطبیق کرده و به گونه سمبولیک چند قضیه از جرایم جنگی را پیگیری نمایند.

سفارش دوم: پاسخگونی به بی عدالتی های گذشته

به منظور رفع تابو و ایجاد فضای مدنی و سیاسی از طیق مباحثات آزاد مقدم با هرگونه تصمیم یا میکانیسم سیاسی.

طرح برنامه همه جانبه:

مسائل که ذیلاً از آن تذکر به عمل آمده است باید توأم با مشوره در سطح ملی در راستای نحوه برخورد با گذشته باشد که میتواند توسط کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان با حمایت کامل سیاسی و مالی جامعه بین المللی تطبیق گردد.

- در نظرگیری نقطه نظر های متخلفین و قربانیان: طرح میکانیسم همه جانبه جهت دریافت نظریات هر دو گروه یعنی قربانیان و متخلفین میتواند در جلوگیری از اصطکاک افکار و نظریات هر دو گروه موثر باشد. زیرا میکانیسم های که صرفاً بر نظریات یکی از جوانب متکی باشد نمیتواند در حل این گونه قضایا موثر بوده و باید از آن بهر قیمت ممکن اجتناب شود.
- طرح میکانیسم های متعدد جهت بررسی افکار و نظریات: چون نظریات و افکار مردم عمیقاً از هم متفاوت اند، برنامه مشاوره ملی نمیتواند در طرح میکانیسم همه جانبه و موثر برای بررسی و تعقیب موضوع مفید تمام گردد.
- احتیاط در تعیین کمیسیون های حقیقت یابی: عقیده عمومی بر اینست که هیچ جامعه نمیتواند بدون تعیین کمیسیون های حقیقت یابی به

² پرسبلا هاینر دریافت ها از کار کمیسیون های حقیقت یابی را در کتاب خویش تحت عنوان حقایق ناگفتنی بیان داشته است. کتاب حقایق ناگفتنی پرسبلا هاینر: مقابله با ترور دولتی و ستمگری

باید از طریق رادیو و تلویزیون، سایر رسانه های گروهی و مطبوعات آزاد صورت گیرد.

- تضمین آزادی بیان برای ژورنالیستان و مطبوعات جهت پخش آزادانه موضوع به سطح عامه
- ایجاد شورا های محلی و جرگه ها جهت فراهم آوردن نظریات و ثبت واقعات و جریانات دوران جنگ هم از متهمین و هم از قربانیان.
- دولت باید از قربانیان جنگ یاد آوری نموده و یاد آنها را گرامی دارد.
- دولت باید کمیسیون را جهت تحقیق و بررسی خسارات مالی و اجتماعی قربانیان جنگ مطابق نورم های بین المللی تعیین نماید.

نابرابری اقتصادی و اجتماعی را تحت شعاع قرار داده است. تقسیم قدرت در کنفرانس بن و لویه جرگه اضطراری میان رهبران گروه های سیاسی که مدعی نمایندگی از گروه های مختلف قومی در کشور اند عملاً مسئله تامین عدالت را تحت شعاع قرار داده است.

ایجاد قضای مدنی و موثر جهت یاسخگوئی:

- حکومت انتقالی باید به نماینده گی از تمام حکومت سابق و گروه های مسلح از افغانها در داخل وخارج کشور که در جریان جنگ های بیست سه ساله اخیر آسیب دیده اند پوزش خواهی کند.
- مباحثات در رابطه به اتفاقات دوران جنگ، تخلفات و شیوه رفتار با آن

نشریات اخیر ادارہ تحقیق و ارزیابی افغانستان (AREU)

- جولای 2002 - سیستم صحت عامه در افغانستان: مسایل جاری، توسط رونالد والدمن و حمیرا حنیف؛
- اگست 2002 - انسجام ستراتیژیک در افغانستان، توسط نیکولاس ستاکتون؛
- سپتامبر 2002 - راجع به معیشت ها در افغانستان، توسط ادام پین و سو لاوز؛
- دسامبر 2002 - آیا مهاجرین برای موثر سواری برده میشوند؟ سیاست بازگشت مهاجرین به افغانستان، توسط دیوید ترتون و پیتر مارسدین؛
- مارچ 2003 - بحران مالکیت بر زمین: عدم مصئونیت مالکیت بر زمین در افغانستان، توسط لیز آلدن ویلی
- اگست 2003 - رهنمای جامع برای امور امداد در افغانستان، چاپ دوم؛
- سپتامبر 2003 - یکصد خانواده در کابل: مطالعه پیرامون وضعیت و آسیب پذیری مردم در زمستان، توسط جو گراس؛
- سپتامبر 2003 - مسئله مالکیت بر زمین و قانون اساسی: توسط لیز آلدن ویلی؛
- اکتبر 2003 - مسئله مالکیت بر زمین در ولایت بامیان، توسط لیز آلدن ویلی
- اکتبر 2003 - سه روستا در علینگار، لغمان: بررسی و درک وضع معیشت در روستا: توسط آلیس کر-ویلسن و ادام پین
- نوامبر 2003 - انتخابات افغانستان: بازی بزرگ
- تمام نشریات اداره تحقیق و ارزیابی افغانستان AREU از وب سایت آن قابل دریافت است. نسخه های چاپی آن را میتوانید از دفتر اداره تحقیق و ارزیابی افغانستان در کابل دریافت نماید.

اداره تحقیق و ارزیابی افغانستان

چهار راهی انصاری، (مقابل هوتل انصاف و رستوران پوپولانو) شهر نو، کابل، افغانستان
شماره تلفون همراه یا موبایل: 07-276-637(0)

پست الکترونیک: areu@areu.org.pk
آدرس وب سایت: www.areu.org.pk